कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन

मित्रजङ्ग कार्की
त्रि.वि. दर्ता नं. : २५५०३-९५
परीक्षा क्रमाङ्क : २०४०१३८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षा शास्त्र संकाय, कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा
नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तहको दोस्रो वर्षको
पाठ्यांश ५९८ पत्रको प्रयोजनका
लागि प्रस्तुत
शोधपत्र

नेपाली शिक्षा विभाग
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
सुरुङ्गा, झापा

सन् २०१३/२०७०

सिफारिस पत्र

स्नातकोत्तर तह नेपाली विषय (ने.पा.शि.५९८) को पाठयांशको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन शीर्षकको यो शोधपत्र श्री मित्रजङ्ग कार्कीले मेरा निर्देशनमा अत्यन्त मिहिनेत र परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको हो । आवश्यक सैद्धान्तिक एवं वस्तुगत आधारमा विश्लेषण गरिएको प्रस्तुत शोधपत्रबाट म सन्तुष्ट भएकाले आवश्यक मूल्याङकनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

सन्   /   /२०१३

____

सहायक प्रा. तेजप्रसाद खनाल

शोधनिर्देशक

नेपाली शिक्षा विभाग

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा, झापा

कृतज्ञता ज्ञापन

भाषा विचार विनिमयको माध्यम हो । लेख्य कथ्य गरी भाषा दुई प्रकारका हुन्छन् । लिखित अभिव्यक्तिको महत्वपूर्ण माध्यम मध्ये निबन्ध विधा पनि एक हो । फलतः कक्षा नौको विद्यार्थीको निबन्ध लेखन क्षमताको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको भाषिक अभिव्यक्ति मूल्याङ्कन गर्नु सान्दर्भिक ठान्दछु । यसको तयारीको सन्दर्भमा महत्वपूर्ण समयको बाबजुद पनि शोर्धार्थीको निम्ति अनुकूल वातावरण सिर्जना गरी शोधकार्यमा अभिप्रेरित गर्नुहुने शोध निर्देशक श्रद्धेय गुरू ज्यू, श्री तेजप्रसाद खनालप्रति सर्वप्रथम हार्दिक कृतज्ञयता व्यक्त गर्दछु ।

मानवीय प्राणीको रुपमा यस धर्तीमा जन्म दिनु हुने र म प्रति उत्तर दायित्व बोध गर्नु हुने मेरा पुजनीय पिता माता चन्द्रबहादुर कार्की र नर्वदा कार्की प्रति म ऋणी छु ,साथै मेरो शैक्षिक उन्नति र प्रगतिको लागि मलाई हरपल साथ दिने मेरी जीवन संगिनी प्रजिता अधिकारी (कार्की) प्रति पनि म कृतज्ञ छु । यस शोधपत्र लेखनका सिलसिलामा समयको व्यस्ततालाई पनि बेवास्ता गरी शीर्षक चयनदेखि सामाग्री सङ्कलन, शोधकार्यको रुपरेखा एवं समय समयमा परिमार्जन गर्न सल्लाह र निर्देशनका साथै प्रेरणादायी सुझाव दिनुहुने श्रद्धेय गुरु श्री तेजप्रसाद खनाल ज्यू प्रति म आभार व्यक्त गर्दछु । म उहाँप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । शोध कार्यको क्रममा शीर्षक छनोट, सामाग्री सङ्कलन एवं सुझाव र हौसला प्रदान गर्नु हुने श्रद्धेय गरुहरू तथा विभागीय प्रमुख सह-प्रा. श्री कोमलप्रसाद पोखेल, सह-प्रा. श्री जीवनाथ सुवेदी,उप-प्रा. श्री सेरबहादुर बानियाँ र उप-प्रा. विष्णुप्रसाद कोइरालाप्रति कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

यस कार्यलाई विभिन्न क्षेत्रबाट सहयोग प्रदान गर्नु हुने आदरणीय शिक्षक मित्र श्री नारायण भट्टराई, सहृदयी मित्रहरू कमल भट्टराई, भीम प्र. भट्टराई र समय व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नु हुने बालकृष्ण चेम्जोङ्ग र किरण दाहाल ज्यूलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

यस कार्यलाई प्रेरणादायी सुझाव प्रस्तुत गर्नु हुने क्याम्पसका प्रशासनिक फाँटका आदरणीय गुरु तथा छनोटमा परेका विद्यालयहरू तथा विद्यार्थी भाइ, बहिनीहरू र यस शोधपत्रलाई आकार दिन कम्प्युटर टाइप तथा टङ्कण गरिदिने प्राविधिक दाइ सरोज भट्टराईलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्रको समुचित मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. शिक्षाशास्त्र संङ्काय कनकाई बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षा विभागमा प्रस्तुत गर्दछु ।

शोधार्थी

मित्रजङ्ग कार्की

एम.एड दोस्रो वर्ष

परीक्षाक्रमाङ्क २०४०१३८

शिक्षाशास्त्र संङकाय

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस

सुरुङ्गा ५ झापा

शोधसार

शोध शीर्षक : कक्षा नौमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको अध्ययन

शोधार्थी : मित्रजङ्ग कार्की

शोध निर्देशक : सहायक प्राध्यापक तेजप्रसाद खनाल

विभाग क्याम्पस : नेपाली शिक्षा विभाग, कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा, झापा

शैक्षिक वर्ष : २०६५

शोधप्रक्रिया :

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय, कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली शिक्षा विभागअन्तर्गत एम.एड. दोस्रो वर्षको नेपा.शि.५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो । भाषा पाठ्यक्रम अन्तर्गत भाषा पाठ्यपुस्तकको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा अपनाइने सिद्धान्तका आधारमा कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको अध्ययन विश्लेषण गर्नु, निबन्धलेखन गर्दा कुनकुन क्षेत्रमा बढी त्रुटि गर्छन् । त्यसको पहिचान गरी सुझाव प्रस्तुत गर्नु यस अध्ययनको उद्देश्य रहेको छ ।

निबन्धलेखन क्षमता पहिचान गर्नका निम्ति झापा जिल्लाको सतासीधाम गाविस अन्तर्गतका ३/३ वटा सरकारी र निजी विद्यालयका फरक फरक भाषिक पृष्ठभूमि पर्ने गरी प्रत्येक विद्यालयबाट ५जना छात्र र ५ जना छात्राहरू गरी जम्मा ६० जना विद्यार्थीहरूलाई नमुना छनोट गरिएको छ । छनोट गरिएका विद्यार्थीहरूलाई निबन्धलेखन क्षमता परीक्षण गरी सो परीक्षणबाट प्राप्त प्राप्ताङ्कलाई व्याख्या विश्लेषण गर्न मध्यमान, मानक विचलन र Z परीक्षण जस्ता सांख्यिकीको प्रयोग गरिएको छ ।

शोध निष्कर्ष:

१. समग्रमा विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको स्थितिलाई प्रतिशत र मध्यमानको आधारमा हेर्दा समग्र विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमता कमजोर देखिन्छ ।

२. विद्यालयको प्रकृतिका आधारमा सरकारी र निजी दुवै विद्यालयका विद्यार्थीहरू मध्यमान भन्दा माथि ४० प्रतिशत मात्र भएकाले सरकारी र निजी दुवै विद्यालयका विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमता कमजोर नै देखिन्छ ।

३. लैङ्गिक आधारमा हेर्दा समग्र छात्र विद्यार्थीहरूको क्षमता मध्यमानभन्दा माथि ३६.६७ प्रतिशत र छात्राहरू ४३.३३ प्रतिशत रहेकाले दुवैको क्षमता सन्तोषजनक नभए पनि छात्रहरूभन्दा छात्राहरू बढी क्षमतावान् रहेका छन् ।

४. भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली मातृभाषी ५१.२२ प्रतिशत विद्यार्थीहरू मध्यमानभन्दा माथि रहेकाले नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीको निबन्धलेखन क्षमता सामान्य सन्तोषजनक देखिएको छ । नेपाली मातृभाषी इतर विद्यार्थीहरू भने निकै कमजोर देखिन्छन् ।

विषय सूची

परिच्छेद एक पृष्ठ

सङ्ख्या

शोध परिचय

१.१ शोध शीर्षक १

१.२ शोध प्रयोजन १

१.३ समस्याकथन १

१.४ अध्ययनको उद्देश्य २

१.५ प्राक्कल्पना ३

१.६ अध्ययनको औचित्य ३

१.७ पूर्वकार्यको समीक्षा ५

१.८ अध्ययनको सीमाङ्कन ७

१.९ अध्ययन विधि ८

१.९.१ जनसंख्या र प्रतिनिधि नमुना छनोट ८

१.९.२ सामग्री निर्माण र निर्मित सामग्रीको पूर्व परीक्षण ९

१.९.३. तथ्याङ्क सङ्कलन ९

१.९.४. तालिकीकरण व्याख्या र विश्लेषण १०

१.१० शोधको रूपरेखा १०

परिच्छेद दुई

सैद्धान्तिक परिचय

२.१. निबन्धको सैद्धान्तिक परिचय ११

२.१.१ पृष्ठभूमि ११

२.१.२ निबन्ध : व्युत्पत्ति र अर्थ १३

२.१.३ निबन्धको परिभाषा १५

२.२ भाषिक सीप र निबन्ध विधा १६

२.२.१ भाषापाठ्यक्रम, भाषापाठ्यपुस्तक र लेखाइ सीप १६

२.२.१.१ भाषापाठ्क्रम १६

२.२.१.२ भाषापाठ्पुस्तक १७

२.२.१.३ लेखाइ सीप १७

२.२.२ लेखाइ शिक्षणको आवश्यकता र महत्व १७

२.२.३ लेखाइ सीपको विकासमा निबन्धलेखनको स्थान १८

२.२.४ माध्यमिक तहमा निबन्ध शिक्षणको प्रयोजन १९

२.३ निष्कर्ष २०

परिच्छेद-तीन

अध्ययन तथा व्याख्या विश्लेषण

३.१ जनसङ्ख्याको पहिचान २१

३.२ प्रतिनिधि नमुना २२

३.३ सामग्रीको निर्माण २३

३.४ तथ्याङ्क संकलन २३

३.५ व्याख्या विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण २४

३.६ समग्र विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको स्थिति २६

३.७ सरकारी विद्यालयका समग्र विद्यार्थीहरूको स्थिति २८

३.८ निजी विद्यालयको समग्र विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति २९

३.९ छात्र विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३०

३.१० छात्रा विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३२

३.११ नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३३

३.१२ नेपाली मातृभाषी इतर विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको स्थिति ३५

३.१३ समग्र मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको समूहगत स्थिति ३६

सारांश ४१

परिच्छेद - चार

तुलनात्मक विश्लेषण

४.१ विभिन्न समूहहरूमा निबन्धलेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति ४२

४.१.१ सरकारी र निजी विद्यालयका विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको तुलना ४२

४.१.२ छात्र छात्राको निवन्धलेखन क्षमताको तुलना ४३

४.१.३ भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली नेपाली मातृभाषी तथा नेपाली इतर मातृभाषी विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको तुलना ४४

परिच्छेद - पाँच

निष्कर्ष र सुझावहरू

५.१ निष्कर्ष ४६

५.२ सुझाव ४८

५.३ शैक्षिक प्रयोजन ४९

५.४ भावी अनुसन्धानका लागि सम्भावित शीर्षकहरु ४९

सन्दर्भग्रन्थसूची ५१

परिशिष्ट

तालिका सूची

पृष्ठ सङ्ख्या

१. प्रतिनिधि नमुना सरकारी तर्फ २३

२. प्रतिनिधि नमुना निजी तर्फ २४

३. व्याख्या विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण २६

४. समग्र विद्यार्थीको निबन्धलेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति २७

५. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति २८

६. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा समग्र विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति २८

७. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा सरकारी विद्यालयका समग्र विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति २९

८. निजी विद्यालयको समग्र विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति ३०

९. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा निजी विद्यालयका समग्र विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको स्थिति ३१

१०. छात्र विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति ३१

११. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्रहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३२

१२. छात्रा विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति ३३

१३. माध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्राहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३३

१४. नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको प्रतिशाङ्क स्थिति ३४

१५. मध्यमान र मानक विचलनको आधारमा नेपाली मातृभाषी विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३५

१६. नेपाली मातृभाषाइतर विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन क्षमताको प्रतिशताङ्क स्थिति ३६
१७. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा नेपाली मातृभाषाइतर विद्यार्थीहरूको
निबन्ध लेखन क्षमताको स्थिति ३६
१८. समग्र मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा विद्यार्थीहरूको निबन्धलेखन
क्षमताको समूहगत स्थिति ३७
१९. माध्यमिक विद्यालयका प्रकृतिका आधारमा ४०
२०. विद्यार्थीहरूको लैङ्गिक स्थितिको आधारमा ४०
२१. विद्यार्थीको भाषिक पृष्ठभूमिको आधारमा ४१

स्तम्भ चित्र सूची

	पृष्ठ सङ्ख्या
१. माध्यमिक विद्यालयको प्रकृतिको आधारमा विद्यार्थीको स्थिति	४०
२. लैङगिक स्थितिको आधारमा विद्यार्थीको स्थिति	४१
३. भाषिक पृष्ठभूमिको आधारमा विद्यार्थीको स्थिति	४१